

Muallim Ahmet İhsan Eke'nin HAC HATIRALARI

Gazeteci, yazar ve öğretmen olan Ahmet İhsan Eke, 1322/1906'da Akşehir'de doğmuştur. İsmail Bahri Efendi'nin oğludur. İlk tahsilinin ilk iki senesini Niğde Sultanisi'nde, dört senesini de Akşehir İdadisi'nde yapmıştır. Ardından Konya Saniye Mektebi'ne girerek 1924'te aliyyülala/pekiyi derecede mezun olmuştur. 1 Teşrinievvel / Ekim 1340 / 1924'te Yalvaç Orta Mektebi'ne

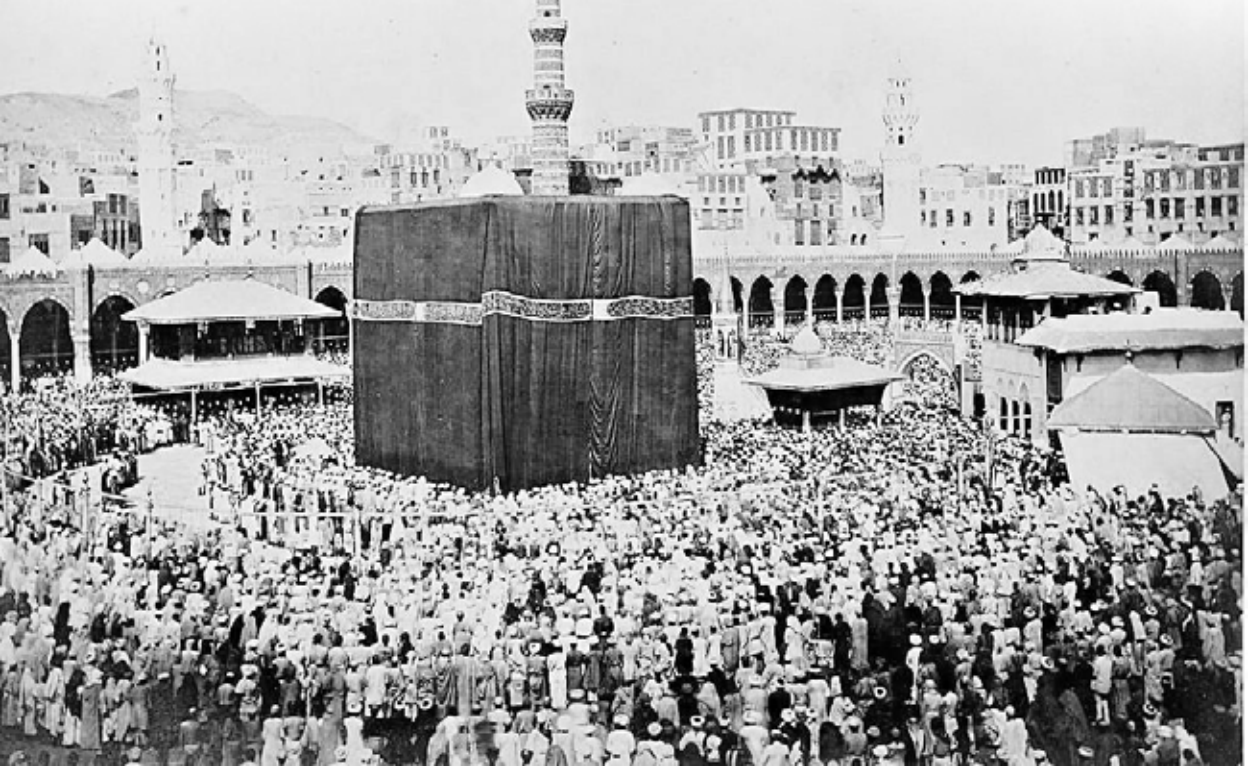

Ahmet ÇELİK

tebi musiki muallim ve killiği ve 16 Kânunuevvel/Aralık 1927'de Ilgın'ın Bulcuk köyü muallimliğine tayin edilmiştir.⁽¹⁾ 1 Kasım 1928'den 31 Nisan 1929'a kadar askerliğini Isparta'da yedek subay olarak yapmış olan Ahmet İhsan Bey askerlik sonrası Bulcuk'taki görevine geri dönmüştür.

Bundan sonra Ahmet İhsan Bey

(1) BYEK 1, Ilgın İlçesi Öğretmenlerine Ait Kayıt Defteri, DSCN-0011.

Ahmet İhsan Eke,
(1322/1906 - 1990)

17 Haziran 1931'de Kadınhanı Kolukısa, 31 Ekim 1939'da Ilgın Argıthanı, 11 Aralık 1943'te Cihanbeyli Merkez Okulu başöğretmeni ve Maarif memurluğu, 20 Ekim 1945'te Konya merkez İnönü başöğretmeni, 20 Ekim 1948'de Altınçesme başöğretmenliği ve 1 Mart 1967'ye kadar da Altınçesme İlkokulu Müdürlüğü'nde bulunmuştur. Burada beşinci sınıfların tabiat bilgisi, din kültürü ve yazı dersleri öğretmenliği yapmıştır. Başarılı ve tecrübeli bir öğretmen olan İhsan Bey 31 Temmuz 1969'da emekli ol ve 31 Ekim 1990'da Konya'da vefat etmiştir.⁽²⁾

11 Aralık 1969 tarihinde Konya'dan kara yolu ile hacca giden Ahmet İhsan Bey, 26 Şubat 1970 Çarşamba günü Konya'ya geri dönmüştür. Bu yolculuk esnasında Suriye, Ürdün, Irak, Kuveyt üzerinden Suudi Arabistan'a giderek Mekke'de hac vazifesini yeri-

ne getirdikten sonra Ürdün ve Suriye üzerinden Türkiye'ye dönmüştür. Otobüsle gerçekleştirilen bu yolculuk esnasında eşiyile birlikte kutsal mekanları gezen ve izlenimlerini kaleme alan Ahmet İhsan Bey, bu makalelerini 14-17 Ekim 1970 yılında Yeni Konya gazetesinde "Hac Yolundan Hatıralar" adıyla yayınlamıştır. Yarım asır önce gerçekleştirelen bu yolculuk izlenimleriyle ile sizleri başbaşa bırakırken muallim Ahmet İhsan Eke'ye Allah'tan rahmetler dilerim.

HAC YOLUNDAN HATIRALAR

Bu hatıra notlarını geçen Mart ve Nisan aylarında hac dönüşü muhterem hemşehrilerime ve yeni hacı adaylarına acizane bir yardım olmak üzere yayınlamayı düşünüyordum. Hac dönüşü uzunca bir hastalığa tutuluşum bunu takiben İstanbul'da bir iki ay dinlenme zorunda kalışım büyük bir hevesle tesbit ettiğim bu notlarımın neşrini geciktirmiş oluyor. Sayın okuyucularımdan özür dilerken her sene yeni bir tazellekle tekrar başlamakta olan bu hayırlı yolculuk hatıralarının bu yıl hacca gidecek muhterem hacı adaylarımıza bir faydası dokunursa kendimizi mutlu sayacağız.

Konuya girmeden şurasını da belirtmek çok faydalı olur ki hacca giden sayın hacı adaylarımız, bilhassa köylerden eşlerinin yanında refakat eden sayın bayan hac, adaylarımız, pek az bilgi ile yola çıkmaktadırlar.

Sayın vaizlerimizin Ramazan içerisinde verdikleri vaazlarla bu hacı adaylarımızı gereken dini bilgilerle techiz etmeleri ve bir kaç sefer hac yolculuğu yapmış mükerrem hacılarla şoför arkadaşlarımızın da onları yol boyunca ten-

(2) Konya İl MEM Özlük Arşivi, KMEM2-2; Ahmet Çelik, Konya Öğretmenleri, Konya 2020, s.351-353; Ahmet Çelik, "Ahmet İhsan Eke (1906-1990)", Akademik Sayfalar, 26 Ekim 2016, sy.31, s.467-471.

vir etmeleri (aydınlatmaları) bir zaruretten kanısındayız.

BAŞLANGIÇ

11 Aralık 1969 Çarşamba, Ramazan bayramının birinci günü Konya'dan Hz. Mevlâna'yı ziyaretten ve Sultan Selim Camii'nde öğle namazını kıldıktan sonra yakınlarımızın yaşlı gözleri ve duaları arasına (Mekke'deki) Beyt-i Şerife doğru yola çıktık.

Konya dışında **Sakyatan köyü** önünde yeşil çimenler üzerinde ikinci namazını eda ederek yolumuza devam ettik.

Gece durmadan **Torosları, Ulukışla, Pozantı, Adana ve Tarsus'u** geçerek İskenderun üzerinden sabah **Antakya**'ya vardık. Burada bir müddet dinlendikten sonra sabaha karşı yola çıkarak Suriye hududunda **Babüselâm**'dan (Selam kapısı) geçerek **Suriye** topraklarına girdik. Kısa bir yoklamadan sonra tamamen ormanla kaplı büyük bir dağı geçtikten sonra akşam üzeri Suriye'nin Cisrişşugul kasabasına geldik. Hanımlar otobüste, biz yakındaki bir kahvede erkekler oturarak Araplarla gücümüzün yettiği nisbette sohbet ettik. Sabahleyin buradan hareket ederek öğle üzeri **Lazkiye**'ye geldik. Burası Suriye'nin güzel bir vilayet merkezidir. Akşam üzeri Lazkiye'den kalktık ve sabaha kadar yol aldık-

Ahmet İhsan Eke,
(1322/1906 - 1990)

tan sonra 15 Aralık pazar günü Halep'e vardık.

HALEP

Halep'te Hz. Zekeriya aleyhisselamın. türbesini ve meşhur Zekeriya camiini, Halep Kalesi'ni ve Halep çarşısını ziyaret ederek bir gece **Mevlevi** ve Rûfai (tarikatinin) ayinlerinin yapıldığı bir dergâhı ziyaret ettik ve Halep'te Faruk Otelinde iki gece kaldıktan sonra Salı günü sabah Şam'a müteveccihen (yönelerek) yola çıktık.

Bütün gece yol aldıktan sonra ertesi günü sabahı Şam'a geldik. Halep ile Şam arasında Hama ve Humus şehirlerinden geçtik. Humus şehrinde meşhur Arap müca-

Halep, Zekeriya Aleyhisselam

Halep Kalesi

Şam, Hz. Yahya

Şam, Ümmiyye Camii

hidi Halid ibni Velid'in türbesini ve yanındaki muhteşem camiini ziyaret ederek vakit namazlarımızı burada kıldık.

ŞAM

Şam'da meşhur cami Ümeyye'yi ve Hz. Yahya (as)'ın türbesini ziyaret ettik.

Çarşamba günü minibüslerle Şam'ı ziyaret yerlerini Muhiddin Arabi, Hz. Pamuk Dede'yi, evlâd-ı rasulün türbelerini, Hz. Hüseyin'in mübarek başını, kızları şehit Ümmü Gülsüm, Rukiye, Sekine ve Küçük Fatıma, küçük oğlu Ali, Bilal, Habeşi Hz. ve diğer evliya ve şühedanın kabirlerini ve Birinci Cihan harbinde buralarda şehit düşen Türk asker ve komutanlarının kabirlerini de ziyaret ederek Şam'ın meşhur kapalı çarşısını, Hamidiye, Sancaktar mevkilerini gezdik.

AMMAN

İttihadü'l-Arabi Oteli'nde beş gece kalarak Ürdün'ün başşehri Amman'a hareket ettik. Hudut kapılarında bir hayli bekledikten sonra gece yarısı Amman'a geldik. Amman, dağ başlarına serpilmiş derin bir vadi üzerinde uzanıp giden esrarengiz bir belde...

Amman'da iki gece kaldık ve şehri dolaştık. Zengin bir çarşı ve modern binaları üzerinde sayısız televizyon antenleri ile Amman bizim üzerimizde unutulmaz hatıralar bıraktı. Bura halkı da Halep ve Şam gibi mükemmel Türkçe biliyorlar ve bizim hacılara palto ve elbise satarken bize karşı aşırı bir sempati gösteriyorlardı. İki günlük ikametten sonra bir sabah Amman'dan Bağdat'a doğru yola çıktık. Uçsuz bucaksız, sim siyah taşlarla kaplı bir çölü geçerek 24 Aralık Çarşamba günü Bağdat'a vardık.

BAĞDAT

Efsaneler şehri Bağdat önümüzde uzanıyor. Uçsuz bucaksız hurma ağaçları ve geniş caddelerinde işliyen iki katlı otobüslerle Bağdat kalabalık bir şehir. Bağdat'a varıncıya kadar bizim iki nehrimiz Dicle ile Fırat bizim peşimizi bırakmadılar, biz de onları kendimize rehber edindik. Zaman zaman Osmanlı devrinden kalma büyük taş köprüler üzerinden geçiyor ve kıvrıla kıvrıla önümüzde uzayıp giden Dicle ve Fırat'ı bir türlü bırakamıyorduk.

Bağdat'ta önümüze düşen Kerküklü bir üniversite öğrencisi bizi bir Türk oteline götürdü. Sahibi ve müşterilerinin çoğu Türk olan bu otelde iyi vakit geçirdik. Perşembe sabahı Bağdat'ı gezmeye çıktık. Dicle üzerindeki büyük taş köprüden bu azametli nehirin korkunç dalgalarını seyrettik. Dicle Bağdat'a hayat veren bir nimet. Kullanma hatta içme sularının büyük bir kısmını Bağdat Dicle'den alıyor. Şehrin nüfusunu sorduk bir buçuk milyon olduğunu söylediler. Eski masalarda dinlediğimiz uçan seccadeler şehri Bağdat bize eski hüviyeti kadar

esrarlı görünmedi. Geniş cadde-ler, semaya serçeken gök delen binalar ve asri kıyafetli kadın ve erkekler bu efsaneler diyarını da modern dünyanın bir parçası haline getirmiş...

KERBELA

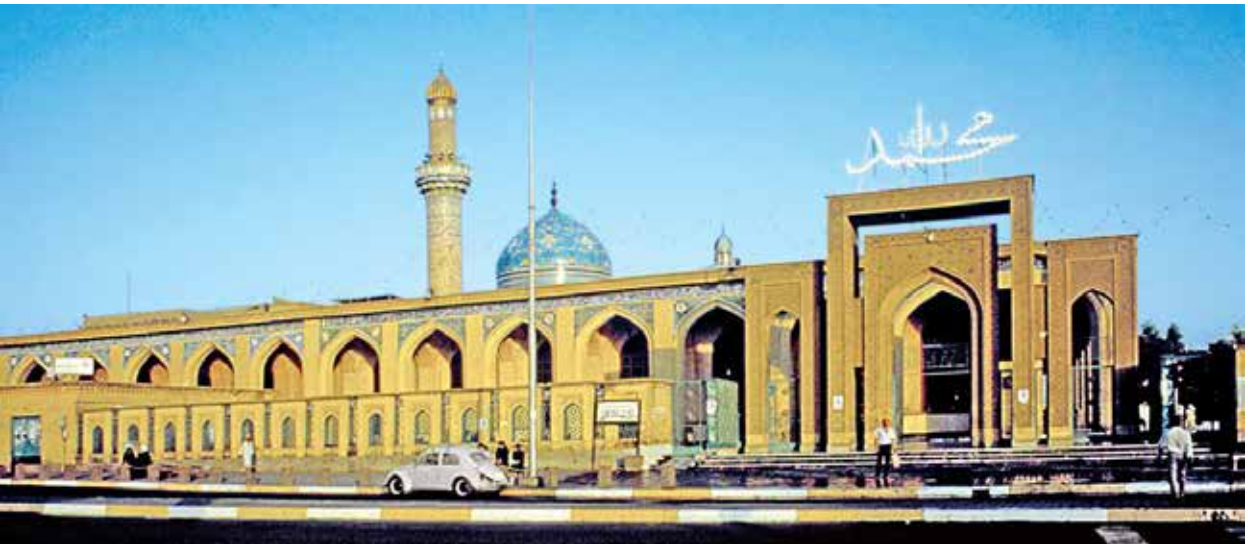
Bağdat ve Kerbelâ'da ziyaret yerlerini bir bir dolaştık. **İmam-ı Azam Hazretlerinin** çok zarif bir sanat eseri olan türbesini ve camiini, **İmam Musa Kâzım** hazretlerinin türbesini, **Şeyh Abdülkadir Geylani** hazretlerini, Kerbelâ'da **İmam Hüseyin** Hz., oğlu Abbas ve diğer şehitleri ziyaret ettik.

Minareler, cami ve türbe kubeleri tamamen altın kaplama, içleri altın ve kristal hepsi de birer sanat harikası eserler...

KUVEYT

Bağdat'ta dört gece kaldık ve 28 Aralık Pazar günü Kuveyt'e hareket ettik. Kuveyt'e gece girdik. Çok büyük ve ışık denizi içinde çok modern bir şehir. Otobüsle şehrin kenarından merkezine ancak elli dakikada girebildik.

Ertesi günü şehri gezdik. Ge-

niş caddeler, modern binalar, bil-hassa çok muntazam mağazalarıyla Küveytgol ortasında muhteşem bir mamu. Gece Suudi Arabistana hareket ettik, Kuveyt ovası petrol kuyuların.dan fıskıran Bütan gaz alevleriyle bir şehri ayin halinde...

RİYAD

Gece yarısı Suudi Arabistan hududuna geldik. Burada bütün eşyalarımız gözden geçirildi. Ertesi gün aka doğru Suudi Arabistan'ın başşehri Riyad'a vardık. Riyad büyük bir şehir fakat mamur değil. Yeni bir çalışma göze çarpıyor. Burada da petrol kuyularından fıskıran alevler ve burada da uçsuz bucaksız ince kum çölleri.

26 Aralık Perşembe günü Medine-i Münevver'e hareket ettik. Çölde yiyecek bir şey yok, mevcut kumanyalarımızla, peynir, ekme ve domatesle karnımızı doyuruyoruz. Yılbaşı gecesi otobüste Türkiye ajans haberlerini dinledik. 2 Ocak Cuma günü sabah namazı vakti Medine-i Münevver'e geldik.

MEDİNE

Cenab-ı Peygamberin türbesi ve minareleri nur gibi parlıyordu. Medine dışında sabah namazını kıldık. Acizleri bir dua yaparak yüzlerimizi Ravza-ı Nebi'ye çevirdik. Tekbir, tehlil ve salavat geti-

rerek Medine'ye girdik. Yirmi günlüğüne 450 liraya bir oda kiralandık. Hac refikimiz Hacı Hasan Sarıgül ile yanyana eşlerimizle birlikte yerleştiğimiz iki oda çok temiz, matbahi, banyosu olan bir daire idi. Her gün yemeklerimizi burada yapıyor ve çok rahat bir vakit geçiriyorduk, Namazlarımızı Mescid-i Nebevi'de kılıyoruz.

Her taraf nur içinde... Medine çok samimi bir şehir...

Her gün Cenab-ı Peygamberin Ravza-ı Mutahhara'sı önünde dualarımızı yapıyoruz.

Bu arada Cebrail aleyhisselaminin makamını, Hz. Eba Eyyub'un evini, Cenetül-baki'yi, Hz. Ebu Bekir, Hz. Ömer ve Hz. Osman'ı ziyaret ediyorduk.

Mescid-i Nebevi'nin içi güvercinlerle dolu, durmadan uçuşup "Hu" çekiyorlar.

Medine sokaklarında keçiler yavrularıyla dolaşıyorlar ve insandan hiç kaçmıyorlar.

Buraya dünyanın dört bir yanından gelen Müslümanlar görülmeğe değer. Hintliler, Pakistanlılar, Endonezya, Cava, Fas, Tunus, Cezayir, Afrika. Türkistan. Hepsi de başka başka tipte insanlar. Hacca gelen küçük çocuklar, gençler, ihtiyarlar...

12 Ocak Pazartesi günü Medine'nin ziyaret yerlerini gezdik, Mescid-i Kuba, Uhut dağı, Hz.

Hamza ve Uhut şehitleri, Mescid-i Hamza, Mescid-i Kibleteyn, Mescid-i Ebubekir Sıddık, Mescid-i Ömer, Mescid-i Selman Fari-si, Mescid-i Fatimatü'z-zehra ve diğer mescidleri ziyaret ettik, Hendek muharebesinin yapıldığı mevkii gördük.

CİDDE

21 Ocak Çarşamba günü Medi-ne'den Cidde'ye hareket ettik. Ve ertesi sabahın erken saatlerinde Cidde'ye vardık. Cidde çok muaz-zam bir şehir.

Avrupa ayarında yollar, bina-lar ve çok işlek bir liman. Aynı za-manda Cidde çok ucuz bir şehir. Biz Kuveyt'ten adığımız bir küçük ev eşyasını burada daha ucuz gör-dük. Cidde'de çok kalmadık. İki saatlik dinlenmeden sonra Mek-ke-i Mükerrerme'ye hareket ettik.

MEKKE

22 Ocak Perşembe günü Mek-ke'ye geldik. Konya delilinin evine indik ve hemen umre ve ziyaret tavaf ve sayini yapmak üzere delil refaketinde Harem-i Şerif'i ziya-ret ettik.

Şimdiye kadar resimlerini gör-

düğümüz o muhteşem Beyt-i Şe-rifi karşımızda yükselmiş olarak gördüğümüz zaman vecd ve istiğ-raktan kanımızın donduğunu, bir an dilimizin tutulduğunu hisset-tik.

Tekbir, tehlil ve telbiye sesleri gökyüzünü kaplıyordu. Sevinci-mizden hem ağlıyor, hem de **beyt-i şerife** yüz sürmek için can atıyorduk.

Tavaf ve **say**'imizi yaptıktan sonra kendimize bir yer bulmak üzere delilin evine döndük. Birin-ci geceyi delilin evinde geçirdik, ertesi Cuma günü Mekke'nin **Mefsele** mevkiinde Türkistanlı bir yurtdaşa ait bir evin iki odalı müstakil bir dairesini kiralararak buraya yerleştik.

Her gün beş vakit namazımızı Harem-i Şerif'te kılıyor, günde iki üç defa da tavaf yapıyorduk.

Mekke-i Mükerrerme yalçın dağlar arasındakurulmuş çok eski bir belde... Araplar buraya "Um-mü'l-kura" (şehirlerin, köylerin anası) diyorlar ve yer yüzünde ilk meskun yer olarak Mekke-i Mü-kerreme'yi gösteriyorlar.

Yüksek binaları, geniş cadde ve meydanları, kesif (yoğun) trafik

işleri ve diğer Arap şehirleri gibi Mekke de büyük bir şehir... Belediye, temizlik için çok gayret gösteriyor. Ancak, gerek hüccacın kalabalık oluşu, gerek Mekke halkının temizliğe riayet etmemesi, burada temizlik işinin gereği gibi yürütmesine engel oluyor. Bununla beraber belediyenin sık sık motorlu vasıtalar ve el ile taşınan pülvarizatörlerle şehir içine antiseptik gaz neşretmesi sarî hastalıkların zuhuruna mani olmaktadır.

Mekke'de hayat normal seviyede... Ev kiralari pahalı, gıda maddeleri normal, şeker bizden ucuz. Gıda maddelerinin hemen hepsi konserve halinde dışarıdan geliyor. Sebze ve meyve oldukça bol. Diğer eşya ve giyim eşyası ucuz.

Mekke'de her gün Harem-i Şerif'de ziyaret ve ibadetimizi yapmak suretiyle yirmi beş gün kaldık. Arefedan bir gün önce Arafat'a hareket ettik.

ARAFAT

Arafat'ta delilimizin hazırladığı çadırda istirahat ve yemeklerimizi yedik. Burada Arafa günü vakfeye durduktan sonra Mescid-i İbrahim'de öğle ve ikinci namazlarını birlikte kılarak Müzdelife'ye hareket ettik.

MÜDELİFE

Müzdelife'de akşam ve yatsı namazlarını kılarak burada bir gece kaldık.

Bayram gecesi biz Müzdelife'nin serin kumları üzerinde dinlenirken ellerinde meşaleler, omuzlarında bir değnek takılı bir lokma kuru ekmekleri olduğu halde yalın ayak,başı açık mütevazi ihramlar içinde binlerce ve binlerce Müslümanın "Lebbeyk... Lebbeyk..." sadalarıyla sabaha kadar Mina'ya akın edişleri bizde ilahi bir ürperme husule getirdi ve bu zahid müslümanları saygı ve takdirle sabaha kadar gözlerimizle uğurladık.

MİNA

Bayram sabahı Mina'ya geldik. İlk iş olarak Cemre-i Akabe'yi (Şeytan'ı) taşıyarak kurbanlarımızı kestik ve Mekke'ye gelerek hac tavafımızı yaptık, traş olarak ihramdan çıktık. Tekrar Mina'ya gelerek Cemre-i ula, Cemre-i Vusta ve Cemre-i Akabe'yi taşladık ve bayramın dördüncü günü tekrar Harem-i Şerif'e geldik.

Burada ikinci namazından sonra umre mevkiine gittik. Umrede iki rekat namaz kıldıktan sonra Kabe-i Muazzama'ya döndük, umre tavafını da yaptıktan

AİLEDE MUTLU BİR OLAY SÜNNET DÜĞÜNÜ

Telefon çaldı; tam da akşam haberlerini izliyordum. Önce telefonu açıp “alo” dedim, sonra da kumandanın sessiz tuşuna bastım. Arayan uzun çalmazsa, kimi zaman açmaya yetişemiyordum.

Bu cep telefonları, gerçi herkeşe, her an, hem de uzak yakın, yurt içi, yurt dışı demeden her yerde ulaşma imkânı veriyordu ama henüz beynimize ne kadar zarar verdiği belli değildi. Bu yüzden kulaklığı tercih ediyordum.

Ne var ki, kulaklıkların kordonları, dolaştığı, kör düğüm olmak için bahane aradıklarından, kulaklıkları takana kadar, önce ekranı kaydırıp telefonu açarken bir süre havalara “alo” der olmuştum.

Arkadaşım, selam kelim, hatır sorma faslının ardından:

-Yarın sabah M. Niyazi sünnet olacak, biliyorsunuz. En yakınımız sayılırsınız. İstiyorum ki yanımızda olasınız, dedi.

-Tabii, elbette gelirim, dedim.

Biliyordum sünnet olacağını ve de ne zaman gitmek uygun olur filan diye düşünüyordum kendi kendime. Zira ilk kez fark ediyordum; bunca yıl yaşamıştım ama böyle ilk andan, sıcağı sıcağına hiçbir sünnete gitmemiştim ben. Ve de hiçbir akrabamın sünnetinde bulunmamıştım. Belki ailenin en küçüğü olduğum için ve de tabii bizim aile mensuplarının çoğunun farklı şehirlerde yaşamaları yüzünden, aileden kimsenin sünnetinde bulunmak da kısmet olmamıştı bana.

Sünnet deyince tek aklıma gelen ağabeyimin sünnetiydi. Yoo, yoo, o, ben daha doğmadan önce sünnet olup bitmişti. Ama lafı, sözü, çocukluğumda en çok duyduğum olaydı. Ne bileyim, belki de bu, mütevazı aile hayatımız için önemli bir olay olduğundandı. Bir milat gibi, bizim aile hayatımızda adeta bir dönüm noktasıydı ağabeyimin sünneti. Ama sanmayın ki, öyle hayli haşemli, davullu, zurnalı, kukla mukla gösterili dillere destan bir sünnetti...

Yok canım efendim, neredeyse çok yakın dostlarla aile içinde yaşayan, kendi halinde bir sünnetti işte. Annemin işlediği yatak takımlarının serili olduğu yatakta, pijamasıyla masum masum yatan, yatağın çevresinde aile bireylerinin sıralandığı, halamın oğlu olan Foto Ekrem ağabeyin çektiği bir fotoğraftı ağabeyimin sünnetinden bütün bildiğim.

Zaten II. Dünya Savaşı'nın Avrupa'da sürüp gittiği ve de savaşa girmesek bile, bizim de karneyle alınan ekmekler, gece karartmaları, kısıtlamalarla, etkisini günlük hayatımızda enikonu hissettiğimiz savaş yıllarıydı onlar...

Ama ailenin mimar dostunun getirdiği lâcivert kadife muhafazalı pergel, gönye vb. takımının ve bir kutu dolusu rengârenk metal parçalardan oluşan, evler, köprüler möprüler yapmaya yarayan, o dönemin yap-bozundan oluşan hediyeler vardı ortalarında.

Bana mı öyle gelmişti, yoksa

Ağabeyimin sünnetinden bütün bildiğim, annemin işlediği yatak takımlarının serili olduğu yatakta masum masum yatan, aile bireyleri ve birkaç arkadaşının yatağın çevresinde sıralandığı bu fotoğrafı...

gerçekten çok mu söz ediliyordu sünnetinden, bilemiyorum. Aslına bakarsanız, sünnetin tam da ne olduğunu bildiğim, umursadığım filan da yoktu doğrusu...

Ama işte şimdi şu yaşımda, bunun can acıtan bir şey olduğunu fark ediyor ve annesinin, kundağını kucağıma verdiği bu ufacık oğlan çocuğu için endişe ediyor, heyecanlanıyordum. Annesine ilk sorduğum:

-Ne yapıyor? Çok korkuyor mu? oldu.

-Yoo, dedi annesi. Korktuğu morktuğu yok. Nasıl olacak? diye sordu. Hiçbir şey, dedim. Doktor amca çiçek resmi yapacak. Ne çiçeği yapsın istersin?

-Gül, dedi.

-Tamam, dedim. Doktor amcaya söyleriz, gül resmi yapar.

-Heyecanlı filan değil mi?

-Yoo, keyfi yerinde...

Ama ben bir heyecanlanayım, bir tedirgin olayım... Düşünüyordum, gerçi şimdilerde eskisi gibi berberler, sünnetçiler yapmıyordu bunu. Ve de acısız, ağrısız bir şeydi

artık ama sonuçta nerden baksanız, küçük müçük de olsa bir operasyondur işte.

Aman Allahım! Çocuk için ne büyük travma, diyordum kendi kendime. Acaba daha doğar doğmaz yaptırılrsa, daha mı iyi olur, diye bile düşünür olmuştum. Annesinin onu kucağıma verişini hatırlıyordum. Bir yudumcuk bir şeydi. Ayaktaydım ve nasıl tutacağımı şaşırılmışım. Bir yerine bir şey oluverir diye ödüm kopuyordu.

-Oturun, dedi annesi.

Oturdum. Evet böylesi daha güvenliydi doğrusu. Gene de bu kadar küçük bir çocuğu ilk kez kucağıma alıyordum ve bu narın, kırlıgan şeye bir şey oluverir diye ürkek, tedirgindim...

Sonra ben 3-4 yaşlarındayken, Konya'da komşumuzun oğlu Mehmet Salih'in sünnetini hatırladım. Ben yaşlardaki kız kardeşiyle birlikte bize beyaz gelin elbiseleri giydirip, tel, duvak takmışlardı... Belki:

-Kel (quelle) alaka?! diyeceksiniz.

Vallahi ben de bilmiyorum.

Ama yapmışlardı işte... Hatta yatağına oturtup, konu komşu çekilmiş fotoğrafımız bile vardı. Başka bir sünnet de hatırlamıyordum doğrusu.

Bu Kez Başkaydı Ama...

Ama bu kez başkaydı. O akşam telefon eden gazeteci arkadaşşıma bu tedirginliğimi söyledüğimde:

-Haydi canım! Amma abartıyorsun abla. Ne travması Allah aşkına? Öyle çok büyük acı duyduğumu bile hatırlamıyorum ben. Öteki çocuklar ağladılar diye ben de bir iki vızırdıydım. Ne var bunda! demez mi?

Sabah erkenden, yüreğim pır pır ağzımda hastaneye gittim. Baktım benden başka ifirikli, tedirgin kimse yok. Yaşıtı olan kuze-niyle birlikte sünnet olan bizim ufaklık ise yatakta, otomatik kar-yolanın düğmesine basarak kaldırıp indirmekle meşgul, yani oynuyor. Bense onu kan revan acılar içinde salya sümük ağlıyor bulacağımı sanıyordum.

Onu böyle görünce içim biraz rahatladı rahatlamasına ama gene de sessizce gözlemeye devam ettim. Gördüklerime inanamıyordum. Operasyonun üzerinden, sa-

nırım zar zor bir saat geçmişti ama çocuklarda en ufak bir acı, sızı duyuyor hali yoktu. Çok geçmedi ayaklandılar bile...

Kontrol için gelen doktor amca:

-Yatın sakince! Gezip durmayın, kanama filan olur! Dedi de gönülsüz gönülsüz yattılar...

Dedeler, teyzeler vb. mutlu mesut ortada dolanıyor, ellerinden geldiğince tüller, çiçeklerle süsle-dikleri hastane odasında, ziyarete gelenlere ikramda bulunuyor, ağır-lamaya çalışıyorlardı. Uzun sözün kısası, benden başka hâlâ tedirgin, diken üstünde olan yoktu...

O zaman nasıl bir milletiz biz böyle, diye düşündüm; acı verici bir şeyi bile bir mutluluk, sevinç vesilesi haline getirmişiz; ne kesilende, ne kestirende en ufak bir kaygı, endişe yok... Tam tersine bunu bir sevinç, bir mürüvvet olarak kutluyoruz... Boşuna:

-İnşallah damatlığını da görürsünüz, demiyorlardı.

Tıpkı evlenme, doğum gibi bu da aile için bir mürüvveti. Aynı dileği ben de otomatige bağlanmış gibi tekrarlamıştım, farkında bile olmadan...

Biz ki, asker uğurlamasını bile davullu zurnalı bir bayrama çevirmişiz, sünnete de sünnet düğünü demiş çıkmışız işte... Ne diyordu eski ABD başkanı Trump: "Adamlar evlatlarını askere, savaşa bile, düğüne derneğe gider gibi davul zurnayla uğurluyorlar!"

Eşi, benzeri olmayan bir milletiz vesselam. Ve ben, mensubu olduğum, bunca yıl içinde yaşadığım bu harika milletin neredeyse her an, hâlâ yeni özelliklerini, meziyetlerini, âdet ve geleneklerinin bambaşka bir yanını keşfedip duruyorum. Benimkisi Amerika'yı yeniden keşfetmek oluyor belki ama heyecan verici olduğu da kesin.

Düşünsenize, bu dünyada tahta çıktığı gün padişahına:

-Mağrur olma Padişahım, senden büyük Allah var! diyen sanırım tek milletiz.

Medeniyetimizin özünde teva-zu var; “Yerdeki yüze kimse basmaz” der, alçak gönüllülüğü önce-leriz. Biraz övünmeye kalksak “Şeytan gibi kendini övme; bırak da başkaları övsün seni!” tembi-hiyle karşılaşırız. Kibirli olmamayı telkin eden bir dinimiz var bizim. Allah’ın en sevmediği şeyin kibir, böbürlenme olduğu öğretilmiştir bize. “Kibir çirkindir, dilencilerde olursa daha da çirkindir” der Hz. Mevlana. Oysa Batı ne kadar fark-lıdır... Bir Latin atasözü: “Kimse seni övmezse, sen kendini öv!” di-yor...

Meğer Herkesin Bir Hikâyesi Varmış...

Geçenlerde ortak dostlarımız-dan birine kahvaltıya davetliydik; İstanbul’un uzakça bir köyünde, bahçe içindeki mütevazı kır evleri-ne gittik. Başka dostlar da vardı ve ben:

-Biliyor musunuz, dedim, M. Niyazi sünnet oldu?

Zira benim için bir travma hali-ne gelen sünnet takıntısını tama-men atamamıştım üzerimden.

-Aa, öyle mi? Hayırlı olsun! fi-lan dediler.

-Kimse değil ama ben pek bir heyecanlandım, diyerek endişemi dile getirince, orta Anadolu’nun bir köyünde doğup büyümüş olan evin beyi kendi sünnetini anlattı:

-Bizim köye sünnetçiler gele-cekmiş, diye başladı söze. Köyde ne kadar sünnet olacak çocuk var-sa hepimizi sünnet ettireceklerdi. Ben korkudan kaçtım, gittim, ahır-da samanların arasına saklandım. Ta öğleden sonraya kadar kaldım

orada, ortaya çıkmadım. Sonra, ar-tık gitmişlerdir, paçayı kurtardım, diye sevine sevine çıktım ortaya.

-Ee, dedim, sonra?

-Sonrası, dedi, meğer sünnetçi-ler köyden çok uzaklaşmamışlar. Gidip çağırdılar, geri geldiler ve....

Ben de yavaş yavaş kurtulmak-tayım şu sünnet travmasından. İn-sanların bunu bir mürüvvet olarak algılamasına hayranlığım ise ber-devam...

Ve Osmanlı’da Şehzade Sünnetleri*

Sünnet deyince, eskileri, Os-manlı’da müthiş önemli olan, tarih kitaplarına geçmiş, nakkaşlara konu olmuş, düzinelerce minyatü-rü yapılmış şehzade sünnetlerini hatırladım. Küçük bir araştırma yaptım. Ve III. Murad’ın dillere destan olan, oğlu III. Mehmet’in 1582’de yapılan sünnet düğünü-ne rastladım.

Kaynaklara göre, şehzade Meh-met’in sünneti, en görkemli, en masraflı ve 52 gün süren en uzun süreli olmuş. Deyim yerindeyse, yer yerinden oynamış. Sadece memleket içinde, yani kendi ara-mızda kutlamamışız. Yabancı ül-kelere de davetiyeler gönderilmiş, yedi iklim, dört köşeden konuklar gelmiş ve dört dörtlük ağırlanmış-lar.

Sünnet düğünü deyip geçme-yin. Zira öyle deyip geçirilecek bir şey değil bu. Yerli ve yabancı kaynaklar, bırakın Osmanlı’da ne-redeyse bütün dünya üzerinde, gelmiş geçmiş en muhteşem şen-liğin bu sünnet düğünü olduğunu söylüyor. 1582 Haziran ayının ilk günlerinde başlayıp Temmuz’un 22’sine kadar 52 gün süren bu dü-ğünü izleyen yabancı tanıklar da önemli bilgiler vermişler. Sultan, bu düğünün o güne kadar yapılan-

larla ölçülemeyecek, hatta ilerde taklit edilemeyecek derecede gösterişli olmasını istemiş ve hazırlıklara bir yıl öncesinden başlanmış.

Öncelikle kânun-ı kadim üzere beylerbeylerine, ümeraya, meliklere, krallara, hükümdarlara davet mektupları gönderilerek düğünün yapılacağı bildirilmiş. Mesela Fransız sarayına, Alman İmparatoruna, Venedik Doj'una, Lehistan'a, İran Şahı'na vb. kısaca Asya, Afrika, Avrupa hükümdarlarına elçiler gönderilmiş. Gelemeyenler mazetret bildirip hediyeler sunmuşlar. Düğün alanı olarak At Meydanı (bugünkü Sultan Ahmet meydanı ama henüz Sultan Ahmet Camii yapılmamış), düğün evi olarak da İbrahim Paşa Sarayı seçilmiş.

Ve Nahıllar...

Bu sünnet düğününde en çok ilgimi çekenlerden biri de, benim ilk kez rastladığım *nahıllar* oldu. Külfetli eğlencelerden biri de nahıllar ve nahıl alaylarıymış. Özellikle saray düğünlerinde balmundan yapılarak sünnet çocuğunun ya da gelinin önünde götürülen nahıllar, yani süs ağaçları varmış meğerse...

Kelimenin aslı Arapça olup hurma ağacı demekmiş. Bu nahıllar, düğün sahibinin maddi gücünü ve toplumdaki yerini gösterirmiş. Kökenleri hayli eski; ta Frigler döneminde dini törenlerde kullanılmışlar. Evliya Çelebi, nahıl ustalarını "esnaf-ı nahilciyan-ı sūr-ı hūmayun" diye anar. Ona göre XVII. yüzyılda bunlar beş kişiymiş ve İstanbul'da dört dükkânları varmış.

Sünnet ve gelin alayları önünde taşınan ve piramit şeklinde, dallı budaklı ağaçlara, dev avizelere benzeyen bu nahılların boyları 9 ilâ 25 m yükseklikte, çapları 4-6 m genişlikte olanları varmış. Evliya, Süleymaniye minaresi şeklinde,

renk renk kâfurilerden ve tellerden ışıklı nahıllar yapıldığını yazıyor.

Nahıl deyip geçmeyin ama. Şehzadenin sünnet düğününde irili ufaklı 150 nahıl varmış. Dört tanesinin yüksekliği 25 m, kaidesi 4,5 m çapındaymış. Bunların serbestçe geçebilmesi için, İstanbul'un dar sokaklarında bazı evleri ya da saçaklarını, cumbalarını yıkmak gerekmiş. Yıkılan evlerin sahiplerine bunların parası derhal ödenmiş. Bu nahılların her birini 100 yeniçeri taşıyormuş ve düğün alanına konmuşlar. Üzerlerinde, küçük, büyük her türlü kuş, hayvan, meyve şeklinde süsler asılmış ve geceleri yakılan binlerce balmumuyla donatılmışlar.

Önemli bir düğün ve şenlik unsuru olan bu nahılların, gümüşten ve değerli taşlardan yapılanları da varmış. Kanunî'nin kız kardeşi Hatice Sultan'ın Makbul (daha sonra Maktul) İbrahim Paşa'yla evlenmesinde yapılan nahıllardan birinin değeri 40-50 bin altın dukaymış. Halk düğünlerinde de, her aile gücüne göre nahıl yaptırmış...

Ve Düğün Başlıyor...

Padişah, düğünün ilk günü Topkapı Sarayı'ndan muhteşem bir alayla At Meydanı'na gelirken yollarda sağlıklı sollu müthiş bir kalabalık varmış. Ve yer gök "Padişahım çok yaşa!" nidalarıyla inliyor. Padişahı, şehzadenin alayı takip ediyor ve mehterhane neşeli havalar çalıyor.

Yabancı kaynaklarda bile uzun uzun, ayrıntılarıyla anlatılan bir sünnet düğünü olmuş. Mesela İtalya'nın Modena kenti arşivinde bulunan ve Venedik heyetinden biri tarafından kaleme alınan belgede**, Osmanlı İmparatorluğu'nun görkemi dile getirilmiş ve düğün hakkında hayli ayrıntılı bilgiler verilmiş; sözgelimi, düğün için idari

Sünnet düğünü boyunca İstanbul'un çeşitli yerlerinde gösteriler yapılırdı.

düzen kurulmuş; düğüncü başlığa Rumeli Beylerbeyi İbrahim Paşa, şerbetçi başlığa Sokollu'nun damadı Anadolu Beylerbeyi Cafer Paşa, muhafız başlığa Yeniçeri ağası Ferhat Ağa getirilmiş. Konuklara verilecek ziyafetlerde sadece pilav dağıtmak için 1.500 ba-

kır tepsi dövdürülmüş.

Takip eden günlerde tüm vezirler, ardından yabancı elçiler, getirdikleri hediyeleri sunmuşlar. Cambazlar, hokkabazlar geç vakte kadar halkı eğlendirmişler. Ortalık meşalelerle aydınlatılıp, çevresinde türlü oyunlar oynanmış.

Sünnet düğününde esnaf alaylatının geçişi.

Yedinci Gün Sünnet

Yedinci gün şehzade sünnet edilmiş. Sünneti, eski Rumeli Beylerbeyi Cerrah Mehmet Paşa yapmış. Paşa, şehzadeyle sohbet ederek bir odaya götürmüş. Şehzade *kelime-i şehadet* getirdikten sonra sünnet etmiş ve müjdeyi vermek için Padişahın huzuruna çıkmış ve taltif edilmiş. Paşa kesilen deriyi, şehzadenin annesi Safiye Sultan'a altın bir tepside göndermiş; kullandığı usturayı da gene altın bir tepside babaannesi Valide Sultan Nur Banu Sultan'a göndermiş. Böylece kaygı içinde bekleyen iki sultana 16 yaşındaki şehzadenin sünnetini müjdelemiş.

Günlerce devlet erkânına, yabancılara ve halka ziyafetler verilmiş. İstanbul esnafı geçit törenleri yapmış. Çeşitli tarikat mensupları, derviş grupları, Beyoğlu ve Galata'da oturan gayri müslimler cemaat olarak törene katılmışlar. Süvariler at üstünde nişan gösterileri yapmış, Yedikule aydınlatılmış. Cambazların su üzerindeki gösterileri ve gece yapılan havai fişek gösterileri, şenliğin gece yüzünün görkemli özellikleriymiş. Havai fişek gösterileri öylesine göz kamaştırıcıymış ki, Venedikli ya-

zar “adeta göğün yandığını” sanmış.

52 gün boyunca hiç aksatmadan halka ziyafetler verilmiş, beş bin büyük kazanda yemekler pişirilip dağıtılmış. O günlerde Bosna, Arnavutluk ve Rumeli'den birçok işsiz güçsüz gezginin “Türk” (yani Müslüman) olmak için büyük topluluklar halinde geldiğini, genellikle Macarlar gibi giyinmiş bu kişilerin sünnet edildiğini ve Padişah'ın huzuruna getirildiğini, böylece “Türk” olan on bin kişiyi gördüğünü söylüyor Venedikli yazar.

Ve 52. Gün Padişah, şehzadesiyle birlikte Topkapı Sarayı'na dönmüş. Onlar ermiş muradına, biz çıkalım tahtına...

Bu görkemli sünnet düğününün yanında bizim ufaklık M. Niyazi'nin, sazsız, sözsüz, cambazsız geçiştiriliveren sünnetinin lafı bile edilmez ama biz de işte bu vesileyle ecdadın azametli günlerinin sünnet düğünlerini hatırlamış olduk...

* Prof. Dr. Mehmet Arslan, Osmanlı'da Muhteşem Bir Şenlik, Şehzade Sultan Mehmetin (III. Mehmet) Sünnet Düğünü, Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi.

** Nevin Özkan.